

פתיחה לערכת השיעורים "חברות מצילות"

מורשת, בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ, גאה להגיש לך, המורה, חומרי לימוד המסייעים בהוראת תכני לימוד השואה.

קהל היעד: כיתות י-י"ב

לא קל ללמד היסטוריה. לא כל שכן, היסטוריה שטבועה כל כך עמוק בהגדרת הזהות היהודית בארץ ישראל. היסטוריה שנוכחת בהווה, היסטוריה, שבמידה רבה מכתיבה החלטות ומדיניות. לימוד היסטוריה מחייב אותנו לבחון את ההווה ואת העתיד. להבין ולהכיר את שיכול להגיע אדם. למען העתיד. ובאותו עבר אפל, לצד מעשי הזוועה, גילתה האנושות את היכולת המדהימה של לבחור בטוב ולהציל, תוך כדי סיכון עצמי, את הזולת.

הערכה המוגשת כאן היא מערך של 5 שיעורים.

המערך מתחיל מעיסוק כללי בנושא חסידי אומות העולם: הייחוד והקושי בבחירה שלהם.

לאחר מכן נחשוף את הכיתה לתופעה הייחודית של חברות מצילות, נכיר מושגים הקשורים במונח הזה, ונברר מהם הלקחים שמעשי הצלה, שנעשו ע"י קבוצות וקהילות אלו, מלמדים אותנו על ההווה. חשוב להדגיש: מטרתה של ערכה זו היא להפגיש את התלמידים עם הנושא, לפתוח שאלות ולהזמין ללמידה ולהעמקה. מטבע הדברים, על מנת ללמוד לעומק על תקופת השואה בכלל, ואת סיפורם של חסידי אומות העולם בפרט, יש להקדים זמן למידה נוסף.

מומלץ להעביר את המערך לפי הרצף הכתוב. כמובן שניתן לבחור רק חלק מהשיעורים, מכיוון שכל חלק עומד גם בפני עצמו. אך על מנת לגעת במהות המערך חשוב לשים לב שהמהלך הלימודי-חינוכי מתקיים. כדי לתת לכיתה הזדמנות ללמוד על מגוון הסיבות והסיטואציות שהובילו לאותן בחירות אמיצות בתקופה של הפחדה וטרור. בערכה עזרים וסרטונים שיסייעו להנגיש לתלמידים/ות את התכנים המובאים בה ולקרב אותם לנושא, ואנו תקווה שכלים אלו יסייעו לך, המורה, בתהליך הלמידה.

נושאי השיעורים

*פירוט העזרים מופיע במבוא לכל שיעור

שיעור 1: ההצלה בכפר ניולנדה

בשיעור זה נעסוק במושג חסידי אומות העולם, ניתן את דעתנו על הקשיים והסיבות לבחור לעשות מעשה כזה, ונכיר את סיפור ההצלה של ניולנדה.

שיעור 2: לה שמבון סור-ליניון

בשיעור נכיר את המשולש של פוגע-נפגע-עומד מן הצד, לאחר מגן נכיר את סיפור ההצלה של לה שמבון סור-ליניון ובעזרת הסיפור נעמיק את ההבנה של המשולש.

שיעור 3: הכפר הצ'רקסי בסלני

בשיעור זה נכיר את סיפור ההצלה של בסלני, את התרבות הצ'רקסית ונבחן את המושג "אדישות" בהקשר של השואה.

שיעור 4: הצלת יהודי אלבניה וה'בסה'

בשיעור זה נכיר את סיפורה של אלבניה במלחמה ואת מפעל ההצלה שהרחש שם בקופת השואה, בנוסף נכיר את קוד הגבור האלבני ה"בסה" ונקיים שיחה על האם יש מקום לקוד כבוד גם פה בישראל.

שיעור 5: סיפור הצלתה של יהדות דנמרק

בשיעור זה נכיר את סיפור הצלת יהודי דנמרק ונקיים שיחה מסכמת על מה אנחנו מבינים מהשיעורים ומה התלמידים לוקחים איתם הלאה.

שיעור 1 : ההצלה בכפר ניולנדה

מטרות

1. הכרת המושג חסידי אומות עולם.
2. בירור הקושי של פרטים להציל ועל הסיבות לבחור להציל יהודים בשואה.
3. הכרות עם סיפור ההצלה של הכפר ניו לנדה.
4. שיחה על הבחירה להציל כחברה אל מול ההצלה של יחידים.

מבנה השיעור

1. פתיחה : הצפה של המונח חסידי אומות עולם.
2. מעבר על הקריטריונים ע"פ יד ושם.
3. שיחה : קשיים וסיבות לבחור בהצלה.
4. סרטון : ההצלה בניו לנדה
5. חלוקה של דפי מידע ומעבר עליהם בקבוצות
6. דיון מסכם- מה מיוחד בסיפור של הכפר בשונה ממה שאמרנו עד עכשיו?

עזרים

לוח טוש ומחק
סרטון ואמצעי הקרנה
דף מידע מצולם לקבוצות

1. פתיחה – מיהם חסידי אומות העולם?

- מבקשים להציף כל מה שידועים על המושג.
- מה לדעתכם הקריטריונים שמזכים אדם בתואר "חסיד אומות עולם?" לפי מה נחליט אם אדם/אישה הם חסידי אומות עולם? איך נכון להחליט בעיניכם? אוספים תשובות מהמשתתפים.

יד-ושם, המוסד הרשמי של מדינת ישראל לתיעוד והוראת השואה הגדיר מספר קריטריונים לשאלה מיהו חסיד אומות עולם. ואלה הם:

1. הצילו יהודים תוך סיכון חיים
2. המצילה/ה לא קיבלה/ה תמורה כלשהי.
3. מעשה הצלה קונקרטי שיש לו ראיות
4. רק מי שאינם יהודים

- מה דעתכם על הקריטריונים? יש קריטריונים שעולות מהן בעיות, או כאלו שהייתם מוסיפים/מחסירים/משנים?

- מה יכול להוביל אדם לא יהודי לבחור להציל יהודי?

- מה יכול להקשות על אנשים שבחרים להציל יהודים? (הלשנות לגרמנים, פחד, איך נדאג להם וכו')

2. אנחנו הולכים עכשיו לצפות בסרטון (30: 2 דקות) שיספר לנו על הכפר ניו לנדה בהולנד ועל הבחירה של תושבי הכפר להציל יהודים.

לינק לצפייה: [כאן](#)

רקע למורה; מעשה של הצלה קולקטיבית התרחש בכפר ההולנדי ניולנדה. ב-1942 ו-1943 תושבי הכפר החליטו שכל משפחה תחביא משפחה יהודית אחת או יהודי אחד לפחות. בהתחשב באופי הקולקטיבי של הפעילות, כל 117 תושבי הכפר הוכרו בתור חסידי אומות העולם.

בין המובילים במאמצי ההצלה היו יוהאנס פוסט (Johannes Post) וארנולד דאוס (Arnold Douwes). בנו של כומר, גויס למחתרת על ידי פוסט, חוואי וחבר מועצת הכפר. לאחר שפוסט נתפס והוצא להורג על-ידי הגרמנים, דאוס תפס פיקוד. יהודים אשר הצטוו להתייצב במחנה המעבר ווסטרבורק נשלחו לדאוס על ידי המחתרת ההולנדית. הוא מצדו, חרש את האזורים הכפריים בחיפוש אחר משפחות שיסכימו להחביא את היהודים. בנוסף, דאוס סיפק לנמלטים מזון, מסמכים וסיוע כלכלי.

3. נחלק את הכיתה לקבוצות של 4-5 וניתן להם דף מידע על ההצלה. ניתן כ-10 עד 15 דקות לקרוא את דף המידע ולדון בשאלה (שמופיעה גם בסוף הסרטון) **מה הניע את תושבי הכפר להציל יהודים?**

4. דיון מסכם :

- מה להבנתכם הניע את תושבי הכפר להציל?
- כיצד העובדה שכל הכפר לקח חלק בהצלה הקל עליהם לעשות את מעשה ההצלה?
- אלו מחשבות חדשות עולות לכם על איזה סוג אדם צריך להיות בשביל להיות חסיד אומות עולם מתוך ההכרות עם סיפור ההצלה בכפר ניו לנדה?

5. סיכום

במהלך השיעורים הבאים אנחנו נכיר סיפורים נוספים של "חברות מצילות" ונלמד מה יכול לגרום לקבוצה גדולה של אנשים ללכת נגד חוקי גזע הנאציים ולבחור להציל יהודים.

קטע מידע: הכפר ההולנדי ניו לנדה

מעשה של הצלה קולקטיבית (משותפת) התרחש בכפר ההולנדי ניו לנדה. ב-1942 ו-1943 תושבי הכפר החליטו שכל משפחה תחביא משפחה יהודית אחת או יהודי אחד לפחות. בהתחשב באופי הקולקטיבי (שיתופי) של הפעילות, כל 117 תושבי הכפר הוכרו בתור חסידי אומות העולם.

בין המובילים במאמצי ההצלה היו יוהאנס פוסט (Johannes Post) וארנולד דאוס (Arnold Douwes). דאוס, בנו של כומר, גויס למחתרת על ידי פוסט, חוואי וחבר מועצת הכפר. לאחר שפוסט נתפס והוצא להורג על-ידי הגרמנים, דאוס תפס פיקוד. יהודים אשר הצטוו להתייצב במחנה המעבר ווסטרבורק נשלחו לדאוס על ידי המחתרת ההולנדית. הוא מצדו, חרש את האזורים הכפריים בחיפוש אחר משפחות שיסכימו להחביא את היהודים. בנוסף, דאוס סיפק לנמלטים מזון, מסמכים מזויפים וסיוע כלכלי.

כמובן שמבצע בהיקף כזה לא יכול היה להיות נעלם לגמרי מעיני הגרמנים והחל משנת 1941, הוא היה מבוקש על ידם. הוא נתפס בינואר 1945 ונכלא בבית הסוהר באסן, שם ציפה לגזר הדין שפירושו אז היה-מוות. הוא סבל עינויים קשים, אבל החוקרים לא הצליחו להוציא ממנו שום מידע על רשת המחתרת שפעלה לצדו בהברחת יהודים. כמה שעות לפני ביצוע גזר הדין שוחרר דאוס על ידי לוחמי המחתרת שפרצו לבית הסוהר. הוא הוכר כ"חסיד אומות העולם" והמשיך במלחמותיו לצדק גם אחרי המלחמה וכמעט עד יום מותו ב-1999. הוא פעל נגד האפרטהייד בדרום אפריקה, נגד משטר הדיכוי הקומוניסטי ברוסיה, ונגד כל עוולה שדרשה מגן.

ב-18 ליוני, 1988, נחנכה אנדרטה לכבוד הכפר ניו לנדה ביד ושם, בדרך אל בקעת הקהילות וגן חסידי אומות העולם. העץ לכבודו של ארנולד דאוס נמצא בפתחה של שדרת חסידי אומות העולם, סמוך לכניסה למוזיאון לתולדות השואה.

שיעור 2 : לה שמבון סור-ליניון

מטרות:

1. היכרות עם פועלם של חסידי אומות עולם שהצילו יהודים במהלך השואה דרך סיפורו של הכפר לה שמבון סור-ליניון ובירור מניעי ההצלה של אנשי הכפר.
2. בירור תפקידה של האדישות בקיומן של עוולות בחברה אנושית ובחיינו.
3. המשגה של 'המשולש' ובתוכו 'העומד מן הצד' ובחינה של המציאות חיינו דרכו.

מבנה השיעור:

1. פתיחה : מה עשינו בשיעור האחרון ובמה נעסוק היום
2. סרטון : ההצלה בלה שמבון סור ליניון
3. שיחה : הבחירה בהצלה
4. קריאה : אלי ויזל. על תפקידה של האדישות
5. שיחה : העומד מן הצד והמשולש

עזרים:

לוח טוש ומחק
סרטון ואמצעי הקרנה
פתקים דביקים

1. פתיחה

בשיעור הקודם הכרנו את המושג 'חסידי אומות העולם' ולמדנו על מעשה ההצלה הקולקטיבי בהתבצע בכפר ההולנדי 'ניו לנדה' וניסינו לברר מה מה הניע את תושבי הכפר להציל יהודים? בשיעור הקרוב עכשו נכיר את סיפורו של הכפר לה שמבון סור-ליניון – כפר קטן בדרום צרפת. תושבי הכפר החביאו יהודים בביתם, לאורך שנות המלחמה, וכך הצילו כ-5,000 יהודים.

- מה נדרש כדי שמעשה הצלה בסדר גודל כזה יצליח? (מבחינה מעשית וארגונית, תשתיות, ערכית?)
- רושמים את התשובות על הלוח.

רקע למורה; לה שמבון-סור-ליניון הוא כפר פרוטסטנטי בדרום צרפת. במהלך מלחמת העולם השנייה, שימש הכפר כמקלט לאלפי יהודים שנמלטו מפני הנאצים ומשתפי הפעולה הצרפתים. אנשי לה שמבון הסתירו בבתיהם יהודים, סיפקו להם מסמכים מזויפים ותלושי מזון ועזרו להם לחצות בבטחה את הגבול לשווייץ. חברי הכפר היו 'הוגנוטים' – מיעוט צרפתי-פרוטסטנטי, שפעם היה נרדף בצרפת הקתולית. על אף שכבר קיבלו חופש דת, בתרבותם קיימת מסורת של התנגדות סבילה לשלטון. הם פעלו מתוך הרגשה שזוהי חובתם לעזור לשכניהם בעת צרה, מתוך תחושת הזדהות עם היהודים – אנשי הברית הישנה המקודשת, ופעלו תחת מנהיגותם של הכומר אנדרה טרוקמה ואשתו מגדה. לאחר המלחמה דחו אנשי שמבון את ההתייחסות אל מעשיהם כמעשי גבורה. הם אמרו: "הדברים היו צריכים להיעשות, ורצה הגורל שאנחנו היינו שם לעשותם. לעזור לאותם אנשים היה המעשה הטבעי ביותר בעולם." לאחר האיסוף והגירוש של יהודים מפריס ביולי 1942, האב טרוקמה נשא דרשה בפני מאמיניו ואמר: "הכנסייה הנוצרית צריכה לרדת על ברכיה ולהתחנן בפני אלוהים למחילה על חוסר התגובה שלה ועל פחדנותה בימים אלו." הנוצרים ה"קוואקרים" מאמריקה וארגונים פרוטסטנטים אחרים, סייעו לבני הכפר לה שמבון למצוא מוסדות עבור ילדים שהוריהם גורשו. בראש אחד מפנימיות אלו עמד דניאל טרוקמה, בן-דודו הצעיר של האב טרוקמה. ביוני 1943, הוא והילדים נעצרו וגורשו למזרח. 5 מהילדים שזוהו כיהודים נשלחו לאושוויץ ונרצחו. דניאל נשלח למחנה בוכנוואלד יחד עם ילדים רבים שהסתיר ומת שם. האב אנדרה טרוקמה ואחיינו דניאל טרוקמה הוכרו על ידי יד ושם כחסידי אומות העולם. 30 אנשים נוספים מלה שמבון-סור-ליניון זכו בתואר חסידי אומות העולם.

2. צופים בסרטון.

[לינק לצפייה כאן](#)

3. עיבוד לצפייה :

- מה הוביל את תושבי הכפר להציל יהודים?
- מהן הסכנות שעמדו בפניהם בבחירה להציל?
- מדוע בעיניכם בחרו תושבי הכפר להציל למרות הסכנות?

4. תפקידה של האדישות :

קוראים את דבריו של אלי ויזל, ניצול אושוויץ:

"האדישות יכולה להיות מפתח – יתרה מזאת, מושכת. קל בהרבה להסב מבט מעל הקורבנות. קל בהרבה להימנע מהפרעות גסות שכאלה לעבודתנו, לחלומותינו לתקוותינו. הרי מביך ומציק להיות מעורב בכאבו ובייאושו של אחר. האדישות מצמצמת את הזולת לכדי הפשטה. במידת מה, האדישות לסבל שכזה היא שמפשיטה מעל האדם את אנושיותו. הרי האדישות מסוכנת יותר מכעס ומשנאה... אדישות איננה התחלה: היא סוף. ולכן האדישות היא תמיד חברה לאויב, שכן היא מיטיבה עם התוקפן – לעולם לא עם קורבנו, שכאבו מועצם כשהוא מרגיש נשכח מלב... במקום שממנו אני בא, החברה הייתה מורכבת משלוש קטגוריות פשוטות: הרוצחים, הקורבנות, והעומדים מן הצד...

בזמנים החשוכים ביותר, בגטאות ובמחנות המוות... הרגשנו נטושים, נשכחים. כך הרגשנו כולנו..."
(יסכנת האדישות' הרצאה בבית הלבן, וושינגטון, אפריל, 1999)

- ויזל קובע כי האדישות יכולה להיות מפתח ומושכת – אתם מסכימים איתו? אלו תחושות מתעוררות בנו כשאנחנו נתקלים בסבל של אחרים?
- למה מתכוון ויזל כשהוא טוען שהאדישות תמיד מיטיבה עם התוקפן? באילו אופנים היא מיטיבה איתו?
- ויזל מוסיף את תשומת ליבנו אל העומד מן הצד, אדישותו מאשרת לפגיעה להתקיים ולהמשיך.

5. המשולש והעומד מן הצד :

מציירים על הלוח את המשולש :- פוגע-קורבן-עומד מן הצד.

אם החברות המצילות נמצאות בקוטב אחד של החברה האנושית, האדישות של העומדים מהצד נמצאים בצד השני. אנו יודעים כי בכל מעשה פשע מתקיימים שלושת צלעות המשולש : הפוגע, קורבן והעומד מן הצד. כל תלמיד מקבל שלושה פתקים דביקים. מנחים את התלמידים לחשוב על 3 מצבים שונים שבהם הם היו באחד משלושת התפקידים, ולרשום אותם על הפתקים. התלמידים שכתבו מוזמנים להדביק את הפתקים על הלוח במקום הנכון. מבקשים מהתלמידים לשתף בסיפורים.

- תנו דוגמאות נוספות לעוולות נוספות שמתקיימות כיום בחברה שלנו?
- מי מקיים בהן כל צד במשולש?
- בסיפור של לה שמבון סור ליניון – מה גרם לדעתכם לתושבי הכפר לא להיות אדישים ואיפשר להם לפעול ולא לעמוד מן הצד?
- מה יכול לאפשר ולעזור לנו כיחידים וכחברה לפעול אל מול עוולות שמתרחשות ולא לעמוד מהצד באדישות?

שיעור 3 : הכפר הצ'רקסי בסלניי

מטרות

1. למידה על סיפור ההצלה שהתרחש בבסלניי.
2. הכרות עם הקוד המוסרי של הצ'רקסים- אדיגה חאבזה.
3. בחינת החברה הישראלית על ציר האדישות

מבנה השיעור

1. פתיחה : ציר אדישות מול התערבות
2. סרטון
3. חקר בקבוצות : מה מיוחד בבסלניי?
4. איסוף במליאה : משמעות מעשה ההצלה על תושבי הכפר
5. סיכום- מה עוזר לבחור בהתערבות

עזרים

לוח וטוש

סרטון-בסלניי

דפי מידע מודפסים

1. פתיחה

רושמים על הלוח ציר שבקצה אחד כותבים 'התערבות' ובשני 'אדישות'. מחלקים את התלמידים לזוגות/שלשות ומבקשים מהם למקם איפה עומדת החברה הישראלית בכללה על הציר ולהסביר מדוע זה המקום שבחרו.

2. הצפה ראשונית

- מה מוביל אותנו לאדישות?
- מה מוביל אותנו להתערבות?

3. צפייה בסרטון

נצפה כעת בסרטון שמספר על הכפר הצ'רקסי בסלניי ומה בחרו תושבי הכפר לעשות בתקופת השואה.

(00:3 דקות)

[לינק לצפייה כאן](#)

רקע למורה; בבוקר אחד באוגוסט 1942 הגיעה קבוצת ילדים לשדות הכפר בסלניי, כפר צ'רקסי בהרי הקווקז. הגברים גויסו לצבא האדום ומי שנשארו בכפר היו הנשים והילדים. שיירת הילדים עברה במספר כפרים באזור, אבל אף כפר לא הסכים להכניס לתוכו ילדים פצועים וחבולים. העוני היה כבד וסכנת הגילוי על ידי הגרמנים הפחידה את רוב הכפרים. אך בכפר בסלניי קרה דבר אחר: ילדי הכפר היו ראשוניים להבחין בשיירה המתקרבת. הם ראו עגלה רתומה לסוס ועליה ילדים רבים, חלקים פצועים ואף גוססים. הילדים קראו לאימהות, ואלה קיבלו לכפר 32 ילדים. הם הכניסו אותם לבתי הכפר, כל אחת לקחה ילד לביתה. שאר הילדים שהמשיכו לנדוד הגיעו גם לכפרים שלא הסכימו לקבל אותם בשל הרעב או מפחד הגרמנים. תוך כמה ימים נתקלה השיירה בצבא הנאצי ליד הכפר טברדה (Taberde) ושם רצחו את כולם. הגרמנים האמינו שזו אינה כל השיירה ולכן החלו לחפש את שאר הילדים בכפרי האזור. לא עבר זמן רב וכעבור יומיים נכנסו לכפר בסלניי. הם איימו לירות בתושבי הכפר ואף לשרוף אותו אם ימצא וול ילד יהודי אחד. למרות זאת, במשך 152 הימים בהם שהו החיילים הגרמנים בבסלניי, לא הוסגר וול ילד אחד.

4. חקר בקבוצות: נחבר את הזוגות מהתרגיל הקודם לקבוצות קטנות וניתן להם ארבעה קטעי מקור על בסלניי ונבקש מהם על בסיס הקטעים לנסות לענות על השאלה: **למה תושבי הכפר בחרו להתערב ולא היו אדישים לסבל של הילדים?**

5. דיון במליאה:

- איסוף התשובות שעלו מתוך העבודה בקבוצות
- למה לדעתכם בחרו תושבי הכפר להציל את הילדים לאור הסכנות הרבות?
- כיצד לדעתכם השפיעה הבחירה להציל את הילדים על תושבי הכפר?

6. נחזור לציר מתחילת השיעור ונקיים דיון מסכם:

- מה לדעתכם יכול להזיז את החברה הישראלית לכיוון ההתערבות?
- מה הדברים שהיו עוזרים לכם לכם לזוז על הציר הזה?

קטעי המקור:

1. ילדי לנינגרד הנצורה

עם פלישת הצבא הגרמני מזרחה לשטח ברית המועצות, העיר לנינגרד עמדה בפני סכנת כיבוש. כשגברה הסכנה, היה ברור שהילדים היהודים בעיר יועמדו בפני סכנה גדולה במיוחד ולכן הוחלט לפנותם. ב-1942 יצאה שיירה של ילדים מכמה בתי יתומים מהעיר. הם הועלו לרכבות משא ונדדו במשך כארבעה חודשים בדרכים אל עבר הרי הקווקז בתקווה להגיע לגאורגיה, מאחר שלא שיערו שהגרמנים יכבשו את האזור. בימים האחרונים של יולי 1942 הפציצו הגרמנים את שיירת הרכבות. ילדים רבים נהרגו. קצין צבא סובייטי מצא עבור הניצולים 4 עגלות משא רתומות לסוסים על מנת שימשיכו לברוח. הם החלו את דרכם בחיפוש אחר מחסה ומקלט.

2. הכפר בסלניי

בבוקר אחד באוגוסט 1942 הגיעה קבוצת ילדים לשדות הכפר בסלניי, כפר צ'רקסי בהרי הקווקז. הגברים גויסו לצבא האדום ומי שנשארו בכפר היו הנשים והילדים. שיירת הילדים עברה במספר כפרים באזור, אבל אף כפר לא הסכים להכניס לתוכו ילדים פצועים וחבולים. העוני היה כבד וסכנת הגילוי על ידי הגרמנים הפחידה את רוב הכפרים. אך בכפר בסלניי קרה דבר אחר: ילדי הכפר היו ראשונים להבחין בשיירה המתקרבת. הם ראו עגלה רתומה לסוס ועליה ילדים רבים, חלקים פצועים ואף גוססים. הילדים קראו לאימהות, ואלה קיבלו לכפר 32 ילדים. הם הכניסו אותם לבתי הכפר, כל אחת לקחה ילד לביתה. שאר הילדים שהמשיכו לנדוד הגיעו גם לכפרים שלא הסכימו לקבל אותם בשל הרעב או מפחד הגרמנים. תוך כמה ימים נתקלה השיירה בצבא הנאצי ליד הכפר טברדה (Taberde), ושם רצחו את כולם. הגרמנים האמינו שזו אינה כל השיירה ולכן החלו לחפש את שאר הילדים בכפרי האזור. לא עבר זמן רב וכעבור יומיים נכנסו לכפר בסלניי. הם איימו לירות בתושבי הכפר ואף לשרוף אותו אם ימצא ולו ילד יהודי אחד. למרות זאת, במשך 152 הימים בהם שהו החיילים הגרמנים בבסלניי, לא הוסגר ולו ילד אחד.

3. הצלת הילדים

כדי להגן על חייהם ולהחביא אותם מהגרמנים, הילדים נשלחו למזכירות הכפר ונרשמו מחדש בשמות צ'רקסיים. המשפחות אימצו אותם כילדיהם הרשמיים. לאחר המלחמה, חלק מהילדים נמצאו על-ידי קרובי משפחתם ועזבו את הכפר. רבים מהילדים שמרו על קשר אדוק עם הוריהם המאמצים. ארבעה מהם המשיכו להתגורר בכפר עד גיל מאוחר. 34 ילדים יהודים נמצאים ברשימת השמות, 32 משיירת לנינגרד ו-2 נוספים שהגיעו עם אמם היהודייה לכפר. היא התחבאה בעליית הגג של משפחה אחת ולאחר נסיגת הגרמנים שבה עם בעלה לביתה.

4. מדוע הצילו אנשי הכפר את הילדים? מספרים תושבי הכפר

רימה פטובה: "הילדים היו מותשים ומוזנחים כאשר מצאו אותם. אחד-עשר מזקני הכפר התקבצו יחד, כפי שנהוג בקווקז, לדון מה לעשות עם הילדים. היו שאמרו, תראו כמה יהודים יש ביניהם, והגרמנים הולכים ומתקרבים. הם יהרגו את כולנו. אחר אמר, מי רוצה לסכן את חייו וחיי ילדיו? דעת הרוב הייתה: איננו יכולים לסלק אותם מהכפר. האדיגה חאבזה (המוסר הצ'רקסי) אינה מאפשרת לנו לעשות זאת. לפי האדיגה חאבזה אסור להתעלם מאדם בצרה וכל שכן מילד הנמצא בצרה." **אנטולי אבידוב:** "בצורה ספונטנית ניגשו הנשים לילדים וחייבו אותם. הזקנים והנשים בכו וכך גם הילדים. עוד ילד משמע עוד פה להאכיל בזמן המלחמה והמחסור, והמשפחות בכפר היו מרובות ילדים." **גלינה אותטובה:** "האדיגים (הצ'רקסים) אומרים שאין דבר יקר יותר בעולם מחיי-אדם." **מתוך: יאיר אורון, 'הבנאליות של החמלה'**

שיעור 4 : הצלת יהודי אלבניה וה"בסה"

מטרות:

1. למידה עם פועלם של חסידי אומות עולם שהצילו יהודים במהלך השואה דרך סיפורה של אלבניה במלחמת העולם השנייה.
2. היכרות עם קוד הכבוד האלבני ה"בסה" שגרם לאלבנים רבים להציל בתקופת השואה יהודים שלא הכירו.
3. בחינתם של קודים חברתיים וערכים מובילים בחברה שלנו היום ובירור משותף על מה היינו רוצים שהם יהיו.

מבנה השיעור:

1. פתיחה
2. הצפה : מי את אלבניה?
3. צפייה בסרטון : הצלת יהודי אירופה באלבניה
4. דיון : מה הם המניעים להצלה באלבניה?
5. עבודה בקבוצות : קריאת עדויות ושיחה
6. דיון : ה"בסה" וקודים תרבותיים אז והיום

עזרים:

טוש לוח ומחק
מקרן ואמצעי הקרנה
עדויות מודפסות ל 6 קבוצות
עטים

1. פתיחה

בשיעורים הקודמים הכרנו סיפורי הצלה קולקטיבים. בשיעור הקרוב נכיר סיפור הצלה מיוחד שהיו בו קודים חברתיים משותפים אך מעשה ההצלה נעשה באופן לא בהכרח מאורגן, במדינה המוסלמית היחידה באירופה.

2. סיפורה של אלבניה

עכשיו נכיר את סיפורה של אלבניה – אלבניה היא מדינה קטנה באירופה בעלת רוב מוסלמי. (ניתן להראות את מיקומה על מפת אירופה)
הצפה:

- מה אתם יודעים לומר על אלבניה?
- האם יצא לכם לשמוע על חסידי אומות עולם מוסלמים בעבר?

3. נצפה כעת בסרט קצר על הצלת היהודים באלבניה בתקופת השואה.
במהלך הצפייה, כתבו בבקשה כמה שיותר מאפיינים של אלבניה – כמדינה וכחברה שעולים מתוכו.
לינק לצפייה: [כאן](#)

רקע למורה:

הצלת יהודי אלבניה (והבסה)

באלבניה, מדינה שבה רוב מוסלמי, חי מיעוט יהודי שמנה כ-200 איש. לפני מלחמת העולם השנייה כבשה איטליה את אלבניה ופליטים יהודים מרחבי אירופה החלו לחפש מקלט בגבולותיה. האוכלוסיה היהודית מנתה כעת כ-2000 איש. היהודים הוסתרו ע"י משפחות אלבניות ולא היה יהודי אחד במדינה שלא מצא מקום מקלט. ב-1943, נכנסו הגרמנים לאלבניה במקומם של האיטלקים במטרה למצוא ולגרש את יהודי אלבניה, כחלק ממיוש הפתרון הסופי. האלבנים הבריחו את היהודים שחיו עד אז בערים המרכזיות אל הכפרים המרוחקים. באופן יוצא דופן, סירבו האזרחים האלבניים לציית לצו הגרמנים למסור את רשימות היהודים שהתגוררו בגבולות המדינה. בנוסף, זרועות השלטון האלבני סיפקו למשפחות יהודיות רבות מסמכים מזויפים שסייעו להן להיטמע בין שאר אזרחי אלבניה. האלבנים לא רק הגנו על אזרחיהם היהודים, אלא גם נתנו מקלט לפליטים היהודיים שהגיעו אליה ממדינות שכנות.

הסיוע יוצא הדופן לו זכו היהודים מקורו בבקשה- קוד "הכבוד" - שמהווה עד היום את הקוד האתי הגבוה ביותר במדינה. בקשה פירושו "לקיים הבטחה". אדם המקיים את הבקשה הנו אדם העומד בדיברתו, אדם, שחייך וחיי משפחתך ישמרו בדיברתו. התנהגות זו נבעה מתוך האמונה המוסלמית, שפורשה כך על-ידי האלבנים. יש לראות את העזרה שהושיטו ליהודים ולאחרים שנמצאו במצוקה כמנהג של כבוד לאומי. האלבניים יצאו מגדרם להציל יהודים, כל זאת ממקור אהבת האנוש ורצון לעזור לבני תמותה הזקוקים לעזרה גם אם הם בני דת אחרת.

אלבניה, המדינה האירופאית היחידה בעלת רוב מוסלמי, הצליחה במקום בו נכשלו מדינות אירופאיות אחרות- רוב רובם של היהודים שהתגוררו בגבולותיה במהלך הכיבוש הגרמני, יהודים אלבניים ופליטים יהודים ממדינות אחרות, ניצלו, למעט כמה מבני משפחה אחת. למרבה הפליאה מספר היהודים בתום מלחמת העולם השנייה היה רב יותר מאשר בתחילתה.

4. איסוף אחרי הצפייה בסרטון :

- מה למדתם על המדינה ועל החברה האלבנית?

5. עדויות

מתחלקים לשש קבוצות קטנות. כל קבוצה מקבלת עדות של אלבנים או בני משפחותיהם שהוכרו כחסידי אומות עולם

כל קבוצה קוראת יחד את העדות, ועונה על השאלות :

- למה הם בחרו במעשה ההצלה?
- מהם הדברים שיכלו להקשות עליהם לבחור להציל?
- בחרו משפט אחד שמתאר את המניע שלהם להצלה וסמנו אותו.

6. חוזרים למליאה.

מבקשים מכל קבוצה לספר בקצרה על העדות שקראה, וכותבים על הלוח את המשפט שבחרה שמתאר את המניע להצלה.

- עם אלו מניעים שנכתבו על הלוח אתם יכולים להתחבר או להזדהות?
- מה עזר להבנתכם לדמויות שפגשנו לבחור להציל יהודים?
- איך השפיעה הסביבה (הכפר, השכנים, המדינה) על מעשה ההצלה?
- לפי הסרטון והעדויות שקראנו – מה היא ה"בסה"? מה המשמעות שלה עבור החברה האלבנית?
- אילו ערכים להבנתכם הובילו את החברה האלבנית? כותבים את התשובות על הלוח.
- סיפורה של אלבניה מיוחד משום שלא מדובר בהצלה של אנשים בודדים, אלא במעשה רחב של מדינה שלמה שהתבססה על קוד תרבותי - "בסה". בָּסָה פירושו "לקיים הבטחה". אדם המקיים את הבטחה הנו אדם העומד במילה שלו, אדם, שחיך וחיי משפחתך ישמרו בדיברתו. הבסה הנחתה את האלבנים לעשות בחירה אקטיבית של התערבות ושל פעולה אקטיבית תוך סיכון חייהם, לכל אדם באשר הוא ("הענקנו מחסה לילדי האלוהים", "באלבניה אין זרים, רק אורחים"). **האם יש קודים או ערכים כאלו גם בחברה הישראלית של ימינו?**

- בסיפור של אלבניה ניתן לראות איך ערכים מנחים בחברה השפיעו על הבחירות והמעשים של הפרטים בתוכה. גם לחברה שלנו בישראל יש ערכים מנחים? אם כן אילו? איזה ערכים אתם חושבים שראוי שיהיו לחברה הישראלית?

לסיכום - אלבניה, מדינה אירופאית בעלת רוב מוסלמי, הצליחה להציל את כל היהודים ששהו בה פרט למשפחה אחת בלבד! מספר היהודים שהיו באלבניה בתום המלחמה היה גבוה ממספר היהודים שהיו בתחומי המדינה לפני המלחמה, כי בנוסף להצלת יהודי אלבניה, הם בחרו להציל פליטים יהודים שביקשו מקלט. המיוחד בסיפור אלבניה, הוא שלא מדובר כאן רק באוסף של יחידים שבחרו להציל, אלא בקוד תרבותי: "בסה". עד היום הוכרו 28,217 חסידי עולם (נכון לינואר 2022). מתוכם 75 אלבנים.

קטעי קריאה להדפסה

משפחת קאדיו:

אבי נהג לומר שכדי שהגרמנים יוכלו להרוג את אורחינו היהודים היה עליהם להרוג תחילה את בני משפחתו.

גרנו בכפר קאוואיה. ב-1940 משפחתנו הסתירה, למשך זמן קצר, שני יהודים יווניים מפני האיטלקים הפשיסטים. שמם יעקב וסנדרה בטינו, אח ואחות. אביהם נעצר על ידי האיטלקים והועבר למחנה. שנים אחר כך, ב-1944, יעקב וסנדרה מצאו אצלנו מחסה בשנית, הפעם מפני הנאצים. משפחה נוספת הביאה גם היא את הוריהם למחבוא.

סנדרה, יעקב ואני היינו חברים טובים. כולנו ישנו באותו החדר. אני זוכרת שעשינו פתח מילוט בסורגים של חלון חדר השינה כדי שהם יוכלו לברוח, במקרה שהגרמנים יגלו שהם מסתתרים אצלנו. כל הזמן עקבנו אחד הפטרולים של הגרמנים. כאשר החלו הגרמנים לבצע חיפושים מבית לבית אחר היהודים, אבי העביר את יעקב וסנדרה לכפר מרוחק יותר. סיפקנו להם את כל צרכיהם עד לשחרור. אז הייתה חגיגה גדולה בכפר. אני זוכרת את המברק שקיבלנו מיעקב וסנדרה ואת שמחת השחרור. מהר מאוד הם עלו לישראל.

יש לי כל כך הרבה מכתבים ותמונות מישראל. ב-1992 הוזמנתי לישראל לקבל, בשם משפחתי, את תואר הכבוד חסידי אומות העולם, ולמשך תקופה שימשתי כיושב ראש עמותת יידי ישראל האלבנית. שנים אלו היו מלאות בפחד, אבל החברות גברה על הפחד.

הסיפור סופר מפי מידושה קאדיו (בתם של באסים ואיישה קאדיו). ב-21 ביולי 1992 הוכרו באסים קאדיו ואשתו איישה קאדיו, כחסידי אומות העולם על-ידי יד ושם.

האחים וסלי:

הורינו היו מוסלמים אדוקים והאמינו, כמונו, כי "כל דפיקה בדלת היא ברכה מאלוהים". אף פעם לא לקחנו כסף מאורחינו היהודים. כל האנשים הם מאלוהים. הבסה קיימת בכל נשמה אלבנית.

אחינו המנוח רפיק היה הראשון באלבניה שהוכר כחסיד אומות העולם מטעם יד ושם. עכשיו קיבלנו שנינו את אותו הכבוד על כך שהענקנו מחסה למשפחת יוסף בן-יוסף ומשפחת מנדיל. תחת הכיבוש האיטלקי עבד יוסף עבורי בחנות הבגדים שלי, ומשה מנדיל עבד בחנות הצילום של אחי רפיק. שתי המשפחות היהודיות היו משפחות פליטים מיוגוסלביה. עם הכיבוש הגרמני ב-1943 עברו שתי המשפחות היהודיות לגור בבית משפחתנו בקרויה. ג'מל הבריה את ההורים בלילה והובילם במשך שלושים ושש שעות לבית המשפחה. הלבשנו אותם ככפריים. לאחר יומיים העברנו את הילדים לקרויה. במשך היום החבאנו את המבוגרים במערה בהרים ליד הכפר שלנו. הילדים שיחקו עם ילדי הכפר. כל השכנים ידעו שאנחנו נותנים מחסה ליהודים. היו בכפר משפחות יהודיות נוספות שהוסתרו. יום אחד הגרמנים ערכו חיפוש בבתים וחיפשו רובה שאבד, כאשר לא מצאו ירו בחייל שאיבד אותו. אנחנו הסתרנו את המשפחה היהודית במשך תשעה חודשים, עד לשחרור. איבדנו כל קשר עם משפחת בן-יוסף, שעזבו ליוגוסלביה עוד לפני סיום המלחמה, וחששנו כי הגרמנים הנסוגים הרגו אותם.

לאחר המלחמה, עזבה גם משפחת מגדיל לביתם ביוגוסלביה. אחינו רפיק ביקר אותם. משפחת מנדיל עלתה בסופו של דבר לישראל. רבע פעמים אנחנו, האלבנים, פתחנו את דלתות ביתנו. בפעם הראשונה ליוונים בזמן הרעב במלחמת העולם הראשונה, לאחר מכן לחיילים האיטלקים שנקלעו למצוקה במדינתנו כאשר

הובסו על ידי האויב, אחר כך ליהודים בזמן הכיבוש הגרמני ולאחרונה גם לפליטים האלבניים מקוסובו שנמלטו מהסרבים.

רק היהודים הכירו תודה.

ב-23 במאי 2004 הוכרו האחים חמיד וסלי וג'מל וסלי כחסידי אומות העולם על-ידי יד ושם.

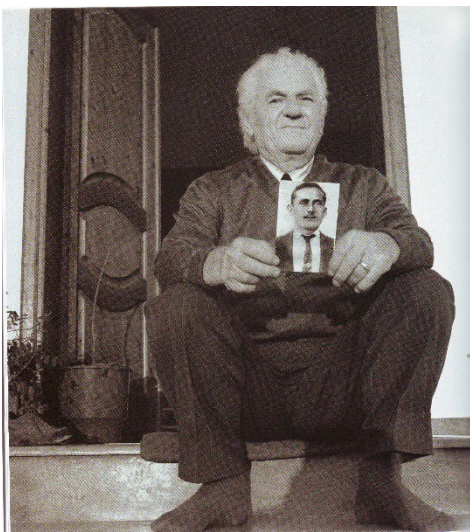

נורו חוג'ה:

כמוסלמים מאמינים אנחנו סיפקנו הגנה והומניזם ליהודים. למה? בסה, חברות והקוראן הקדוש. זוהי דמותו של אבי, שאני נוצר בליבי.

אני הבן הבכור של נורו חוג'ה, שהיה מוכר בקהילתנו בוולורה כמורה ומוסלמי אדוק. אני זוכר את הזמנים הקשים כאשר הנאצים התקדמו לוולורה מיוון, והיהודים נאלצו להסתתר. אני הייתי בן עשר. היהודים בוולורה, בברט ובאלבסון חיו באלבניה מאז 1490, רבים מהם ברחו מיוון.

אבי הסתיר ארבע משפחות יהודיות, כולם היו חבריו. אני זוכר את דבריו של אבי לאלו שהוא הסתיר: "עכשיו אנחנו משפחה אחת. אתם לא תדעו רע. בניי ואני נגן עליכם מכל סכנה גם במחיר חיינו". הסתרנו את המשפחות בבונקרים תת קרקעיים שהתחברו לביתנו הגדול. הם היו שלושה דורות של המשפחות המורחבות של איליה סולומוני ומויסי נגריין, סך הכל שניים-עשר איש. בנוסף היו עוד כמה שאת שמותיהם אינני זוכר. הבונקרים היו מחוברים, והיו להם הרבה דרכי מילוט. תפקידי היה להביא אוכל למשפחות בבונקרים ולקנות את המצרכים החיוניים. כל תושבי ולורה היו אנטי-פשיסטים וידעו שהרבה משפחות מסתירות יהודים.

ב-21 ביולי 1992 הוכר נורו חוג'ה כחסיד אומות העולם על-ידי יד ושם.

עלי שאקר פאשקאר:

למה אבי הציל זר וסיכן את חייו ואת כל הכפר? אבי היה מוסלמי אדוק, הוא האמין כי להציל חיים משמעו מקום מובטח בגן-עדן. ביתנו היה בפוקה. אבי היה בעל חנות מרכול למצרכי מזון. זו הייתה חנות יחידה מסוגה באזור. יום אחד הגיע רכב גרמני ובו תשעה-עשר אסירים אלבניים בדרכם לעבודות פרך, ויהודי אחד שגודלו נחרץ למוות. אבי דיבר גרמנית שוטפת והזמין להחנותו את הגרמנים והציע להם אוכל ויין. הוא השקה אותם לשכרה. בו-זמנית הוא החביא פתק בתוך פלח מלון ונתן אותו ליהודי הצעיר. הפתק הורה לו לקפוץ ולברוח ליערות ולחכות לו בנקודה מסוימת. הנאצים כמובן כעסו על הבריחה, אך אבי טען שהוא חף מפשע. הם לקחו את אבי לכפר והעמידו אותו מול הקיר, ודרשו לדעת היכן מסתתר היהודי.

ארבע פעמים הם הצמידו אקדח לרקתו. הם גם איימו לשרוף את הכפר אם אבי לא יגלה. אבי לא דיבר ולבסוף הם עזבו. אבי חילץ את הצעיר מהיער והסתיר אותו במשך שנתיים בביתו עד תום המלחמה. שמו של הצעיר הוא יהושוע ברוכביץ. בכפר היו שלושים משפחות, אך אף אחת מהן לא ידעה על כך שאבי הסתיר יהודי. יהושוע עדיין בחיים. הוא כיום רופא שיניים וחי במקסיקו.

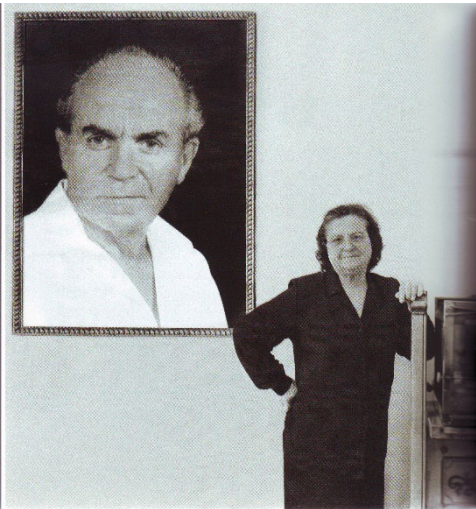
ב-18 במרץ 2002 הוכר עלי שאקר פאשקאי כחסיד אומות העולם על-ידי יד ושם.

וסל, פטימה ורפיק וסלי:

ביתנו הוא קודם כל ביתו של האל, ואחר בית אורחינו ורק לבסוף בית משפחתנו. הקוראן מלמד אותנו כי כולנו : יהודים, נוצרים, מוסלמים, היננו תחת כנפיו של אל אתר.

בעלי היה צלם. הוא למד את המקצוע כנער מתבגר מצלם יהודי ששמו משה מנדיל. האיטלקים גירשו את משפחת מנדיל מפרישטינה שבקוסובו לטירנה. עם כיבוש אלבניה על ידי הגרמנים, קיבל בעלי את רשות הוריו להסתיר את כל ארבעת בני משפחת מנדיל וכן את שלושת בני משפחת בן-יוסף, בביתנו בכפר שבהרי קרויה. כל שבעת היהודים הוסתרו שם עד לשחרור.

כאשר נשאל בעלי איך יתכן הדבר שכל כך הרבה אלבנים עזרו להסתיר יהודים ולהגן עליהם, הוא הסביר : "באלבניה אין זרים, יש רק אורחים. חובתנו כאלבנים היא לפתוח את ביתנו בפני אורחינו בביתנו ובמדינתנו." כאשר נשאל על האפשרות שאלבנים יסגירו יהודים לגרמנים, השיב בעלי שדבר כזה הוא בגדר האפשר אך "אלבני שיעשה זאת ימיט חרפה על הכפר ועל משפחתו. אולם, ביתו ייחרב ומשפחתו תגורש". דיון בסוגיה זו הוא חסר טעם כיוון ש"אף אלבני לא יבייש אותנו".

ב-23 בדצמבר 1987 הוכרו וסל וסלי, אשתו פטימה וסלי ובנם רפיק וסלי כחסידי אומות העולם על-ידי יד ושם

דסטן ולימה באלה

כל בני הכפר היו מוסלמים. אנחנו הענקנו מחסה לילדי האלוהים ובכך קיימנו את הבסה (קוד הבטחה אלבני).

נולדתי ב-1910. ב-1943, בזמן צום הרמאדאן, הגיעו שבעה-עשר אנשים מטירנה לכפר שלנו, שאנג'יארקה, כולם ברחו מהגרמנים. בתחילה, לא ידעתי שהם יהודים. פיזרנו אותם בין הכפריים. הבאנו אלינו את שלושת האחים למשפחת לזר.

היינו עניים, אפילו שולחן אוכל לא היה לנו- אך אף פעם לא הרשנו להם לשלם עבור מזון ומחסה. אני עצמי הייתי כורתת עצים ביער ושואבת מים. ירקות גידלנו בגינתנו, כך שהיה לנו מספיק אוכל. היהודים הסתתרו בכפר במשך חמישה-עשר חודשים. הם התלבשו ככפריים מקומיים כדי להדמות לנו. אפילו המשטרה המקומית ידעה על כך שאנחנו מסתירים יהודים. אני זוכרת שהם דיברו במספר שפות שונות.

בדצמבר 1944 הם עזבו לפרישטינה, שם עזר להם אחיין שלנו, שהיה פרטיון. מאותו רגע איבדנו כל קשר עם האחים לזר. ב-1990, ארבעים וחמש שנה לאחר המלחמה, שלמה ומרדכי לזר יצרו עמנו קשר מישראל.

ב-4 באוקטובר 1992, הוכרו דסטן באלה ואשתו, לימה באלה כחסידי אומות העולם על-ידי יד ושם

שיעור 5 – סיפור הצלתה של יהדות דנמרק

מטרות:

1. היכרות עם פועלם של חסידי אומות העולם דרך הסיפור של הצלת יהודי דנמרק
2. בחינת המאפיינים של חברה שבחרת בהצלה משותפת
3. שיחה על עמדות ובחירות מוסריות במציאות של ימינו
4. סיכום המערך ואיסוף תובנות

מבנה השיעור:

1. פתיחה: שדרת חסידי אומות העולם והנצחת המחתרת הדנית
2. סרטון: מעשה ההצלה בדנמרק
3. שיחה בעקבות הצפייה: בחירה משותפת בהצלה
4. קריאה: הקרב על דנמרק
5. דיון: מאבק על אופי החברה
6. סיכום המערך

עזרים:

- טוש לוח ומחק
- מקרון ואמצעי הקרנה
- דף עם קטע מידע

1. פתיחה

בשיעורים הקודמים למדנו על סיפורים שונים של חברות מצילות, סיפור ההצלה שנלמד עליו הפעם הוא מעט יוצא דופן. בהר הזיכרון שביד ושם ניטעה שדרת חסידי אומות העולם - שכל עץ בה ניטע לכבוד אדם אחד שהציל יהודים במהלך המלחמה.

"שדרת חסידי אומות העולם נחנכה ביום הזיכרון לשואה ולגבורה בשנת 1962. מאז נטעו עצים - סמל להתחדשות החיים - בשדרה וברחבי יד ושם לכבודם של אותם לא-יהודים אשר פעלו על פי הערכים האציליים ביותר של האנושות ושמו נפשם בכפם למען הצלת יהודים בשואה. ליד כל עץ מוצב שלט המציין את שמם של המצילים להם חולקים כבוד וכן את המדינות בהם התגוררו בעת המלחמה"
(מתוך אתר יד ושם).

בין כל העצים, שמנציחים את שמם ופועלם של אנשים יחידים, נמצא עץ אחד יוצא דופן של שלטו נכתב "המחתרת הדנית".

- בשדרת חסידי אומות העולם לא נהוג להנציח קבוצות ומחתרות, למרות שהיו רבות כאלו שפעלו במהלך המלחמה. מה לדעתכם יכול להיות הסיבה להנצחת שמה של המחתרת הדנית לצד שמות המצילים היחידים?

2. צפייה בסרטון על המחתרת הדנית.

לינק לצפייה: [כאן](#)

3. שיחה בעקבות הצפייה

- איך מגיב העם הדני לפלישה והכיבוש הנאצי?
- איזה סכנות יכולות להיות עבור הדנים שבחרים להציל את היהודים?
- על אף הסכנות, איך בעיניכם אפשר להסביר את ההתגייסות הרחבה של העם הדני למבצע?

4. קריאת קטע מקור ודיון בעקבותיו (דף לצילום בסוף מהלך השיעור)

"במובן זה לא אכפת לנו מי ינצח במלחמה הגדולה, מכיוון שלא נוכל להתקיים על כוחו של אף אחד מהצדדים. העם הדני יכול לחיות אך ורק אם הוא ראוי לכך בזכות עצמו. **בסופו של דבר מה שייקבע את גורלנו הוא לא כושר הייצור או עוצמה צבאית. זו תהיה שאלה רוחנית.** זו שאלה של אופי ועמוד שדרה. זו שאלה של משהו בלתי מוחשי שחי בשפת אימנו, שקושר אותנו יחד ומותיר אותנו במקומנו כך שלא נוכל לברוח ממנו. זו שאלה של משהו שאין לנו צורך לדבר עליו בגלל שבניתוח אחרון כולנו יודעים מה הוא, אולי מפני שראינו אותו כה בבהירות במאבקים קודמים. **הקרב על דנמרק לא היה על אדמתה אלא על נשמתה!"**
(האל קוך, מנהיג 'איחוד הנוער הדני)

5. דיון מליאה

- על פי הקטע, מה ניתן להבין שהיו המניעים של המחתרת הדנית לבצע את פעולת ההצלה?
- בזכות פועלה של המחתרת הדנית והתגייסותם של האוכלוסייה הדנית, גורלם של היהודים בדנמרק היה שונה מגורלם של היהודים ברוב מדינות אירופה. מה לדעתכם היה ייחודה של דנמרק?
- בקטע מדובר על "אופי ועמוד שדרה". האם יש בעיניכם בחברה שלנו דבר כזה?
- אם כן – באילו אופנים זה בא לידי ביטוי?
- אם לא- איפה זה מרגיש חסר?
- מה אפשר לעשות לדעתכם כדי לגבש/לחזק עמוד שדרה כזה אצלנו בחברה?

6. סיכום המערך

חברי המחתרת הדנית הוכרו כחסידי אומות העולם וזכו כיחידים להוקרה ולהנצחה. אך הם טענו שמדובר היה במאמץ משותף שיכל להתקיים רק בזכות חברה שלמה שלקחה בו חלק, וביקשו להקדיש את נטיעת העצים לעם הדני כולו.

במערך השיעורים שעברנו נחשפנו לסיפורן של חברות שונות, במקומות שונים, שבהן אנשים בחרו, באופן ספונטני או מאורגן, בשם הדת או בשם האומה, לסכן את חייהם על מנת להציל את חייהם של יהודים. דיברנו על המניעים והדילמות, ועל איך נראית המציאות שאפשרה לעוולות לקרות אך גם לבחירה בהתנגדות ובהתערבות.

- איך נראית חברה שבחרת לעשות מעשה הצלה כזה? מה מאפיין אותה? (אפשר להזכיר את החברות שהמערך עסק בהן – ניו לנדה, אלבניה, בלסניי, לה שמבון סור ליניון, דנמרק. ואת המושגים השונים שעלו בו – אדישות, משולש פוגע-נפגע-עומד מן הצד, "בסה").
- איך חברה יכולה לעודד את היחידים שבה לפעול כנגד עוולות שמתרחשות? מה יכול להיות הכוח שלה כלפי היחיד?
- מהם הדברים שיכולים לדכא את היחיד ולמנוע ממנו לפעול?
- מה אנחנו יכולים לעשות בחיינו כדי לעודד בחירה שלנו ושל אחרים במעורבות, עזרה וחמלה?

"במובן זה לא אכפת לנו מי ינצח במלחמה הגדולה, מכיוון שלא נוכל להתקיים על כוחו של אף אחד מהצדדים. העם הדני יכול לחיות אך ורק אם הוא ראוי לכך בזכות עצמו. **בסופו של דבר מה שייקבע את גורלנו הוא לא כושר הייצור או עוצמה צבאית. זו תהיה שאלה רוחנית.** זו שאלה של אופי ועמוד שדרה. זו שאלה של משהו בלתי מוחשי שחי בשפת אימנו, שקושר אותנו יחד ומותיר אותנו במקומו כן שלא נוכל לברוח ממנו. זו שאלה של משהו שאין לנו צורך לדבר עליו בגלל שבניתוח אחרון כולנו יודעים מה הוא, אולי מפני שראינו אותו כה בבהירות במאבקים קודמים. **הקרב על דנמרק לא היה על אדמתה אלא על נשמתה!**"

(האל קוק, מנהיג 'איחוד הנוער הדני')

"במובן זה לא אכפת לנו מי ינצח במלחמה הגדולה, מכיוון שלא נוכל להתקיים על כוחו של אף אחד מהצדדים. העם הדני יכול לחיות אך ורק אם הוא ראוי לכך בזכות עצמו. **בסופו של דבר מה שייקבע את גורלנו הוא לא כושר הייצור או עוצמה צבאית. זו תהיה שאלה רוחנית.** זו שאלה של אופי ועמוד שדרה. זו שאלה של משהו בלתי מוחשי שחי בשפת אימנו, שקושר אותנו יחד ומותיר אותנו במקומו כן שלא נוכל לברוח ממנו. זו שאלה של משהו שאין לנו צורך לדבר עליו בגלל שבניתוח אחרון כולנו יודעים מה הוא, אולי מפני שראינו אותו כה בבהירות במאבקים קודמים. **"הקרב על דנמרק לא היה על אדמתה אלא על נשמתה!"**

(האל קוק, מנהיג 'איחוד הנוער הדני')

"במובן זה לא אכפת לנו מי ינצח במלחמה הגדולה, מכיוון שלא נוכל להתקיים על כוחו של אף אחד מהצדדים. העם הדני יכול לחיות אך ורק אם הוא ראוי לכך בזכות עצמו. **בסופו של דבר מה שייקבע את גורלנו הוא לא כושר הייצור או עוצמה צבאית. זו תהיה שאלה רוחנית.** זו שאלה של אופי ועמוד שדרה. זו שאלה של משהו בלתי מוחשי שחי בשפת אימנו, שקושר אותנו יחד ומותיר אותנו במקומו כן שלא נוכל לברוח ממנו. זו שאלה של משהו שאין לנו צורך לדבר עליו בגלל שבניתוח אחרון כולנו יודעים מה הוא, אולי מפני שראינו אותו כה בבהירות במאבקים קודמים. **הקרב על דנמרק לא היה על אדמתה אלא על נשמתה!**"

(האל קוק, מנהיג 'איחוד הנוער הדני')